

HOZZÁSZÓLÁS FABÓ KINGA, „A NÉVTAN HELYE
A TÁRSADALOMTUDOMÁNYOK KÖZÖTT” CÍMŰ CIKKÉHEZ

Ha magyar beszéd folyamán olyan hangsort hallunk, mint például patk, biztosak lehetünk benne, hogy az illető téved, talán patkót vagy patakot akart mondani. Ennek a miéért kutatva valami olyasfélét (is) megkockáztathatnánk, hogy magyar szó (ragozva sem) végződhet -tk-ra, s a VégSz. szerint nincs is az Értelmező Szótárban -tk-ra végződő szó. Magyarország térképén azonban van! Póka-szepetk (Zala m.), s tőle nem messze: Dötk, Heves megyében pedig Detk található. A VégSz. szóvégi digrammái és trigrammái között a következők sem találhatók: -tyk (Batyk, Zala megye, Dötkhöz közel), -csk (Köcsk, Vas megye és Recsk, Heves megye), -kcs (Szakcs, Tolna megye), valamint -pc (Apc, Heves megye).

Ezekre azért érdemes föl hívni a figyelmet, mert FABÓ KINGA megjegyzi: „még senkinek sem sikerült a tulajdonnév nyelvi (fonológiai, morfológiai vagy szintaktikai) specifikumát vagy specifikumait megtalálnia” (kiemelés az eredetiben). Az általa is említett, valóban úttörő BARABÁS—KÁLMÁN—NÁDASDY cikk (NyK. LXXIX, 135—55) pedig leszögezi: „A tulajdonnévnek a magyarban nincs fonológiai ismérve” (144). Ha azonban a fonotaktika és a szótagszerkezet a fonológiához tartozik, akkor a felsorolt helynevek esetében fonológiai ismérvek alapján (tehát a sajátos szóvégből) megállapítható, hogy csak tulajdonnevek (pontosabban: helynevek) lehetnek, köznevek nem.

PETER SHERWOOD

NÉHÁNY MEGJEGYZÉS A NÉVTUDOMÁNY MŰSZAVAIHOZ

1. Mivel BACHÁT LÁSZLÓ azzal vezeti be hozzászólását a névtudomány műszavaihoz, hogy — mint írja — előzőleg nem tanulmányozta a szakirodalmat, nem is vethető a szemére, hogy úgy kifogásolja (Hajdú Mihállyal együtt) a gazdát cserélt becézőnevek műszóféle megjelölést, mintha én alkottam volna, és nem Rácz Endre. Azt meg aztán meg sem említik, hogy ugyanezt a jelenségnyalábot később alapnevet (gazdát) cserélt becézőnevek címen tárgyalom a „Személy-

névvizsgálatok Göcsej és Hetés területén" című munkámban (Bp., 1973. 96—101). Bachát két úrnak szolgáló neveket, becézőnévcserét vagy fölcserélt becenév műszót javasol. Az első nemcsak azért nem szerencsés, mert az is metaforikus, akárcsak a gazdát cserélt megjelölés, hanem azért sem, mert egyrészt három, négy, sőt öt „urat" (nevet) is szolgálhat egy-egy becézőnév (mint a Mancsi, amely a Mária, Margit, Magdolna, Malvin és Emerencia becézője is); másrészt meg ezzel a műszóval nem különíthetők el a homoním becézőktől (pl. Albi: Albert, Albin; Beni: Benedek, Benjámín stb.). A becenévcseré, a fölcserélt becenév vagy a névcseré (ez utóbbi Hajdú Mihály műszava) jó lenne, ha nem lennének a valóságban önkényes becézőnévcserék (vö.: ÖRDÖG: i. m. 101; HAJDÚ, Magyar becézőnevek. Bp., 1974. 189—92), továbbá ha nem létezne egy-egy becézőnév analógiás hatása sem, tehát amikor nem tudjuk, hogy egy hasonló hangzású alapnévhez úgy szegődött-e oda a becézőnév, vagy pedig egymástól független nevek homonímájáról van szó (pl. az Ella mint az Elvira, Elza, Etel, Kamilla és Kornélia becézője). Ezt a kérdést aztán tovább bonyolítja az a jelenség, amikor kölcsönös alapnévcserével állunk szemben (pl. a Gyula a György alapnév becézője /főltehetően a Gyurá-n keresztül alakult ki/ a Gyuszi-val együtt; a Gyura, Gyuri, Gyurka becézők pedig a Gyula alapnévé). Ezek a példák azt is mutatják, hogy még az egyazon faluban sem szükséges a névcseréhez, hogy kihaljon valamelyik alapnév.

2. Ugyanebben a cikkében BACHÁT megkérdőjelezi az általam leírt szólítónév és említőnév elkülönítésének a lehetőségét azzal az indokkal, hogy „ha 30—40 iskola tanulóinak a szólítóneveit vizsgálja meg az ember, az derül ki, hogy a megszólításban éppen úgy előke-rülnek a ragadványnevek, mint ahogy említéskor előjönnek a becéző-nevek" (33). — Én itt nem látok ellentmondást, hisz a ragadványnév, a becézőnév (no meg a családnév, keresztnév is) névfajta, a szólító-név, az említőnév meg funkcionális kategória. (Egymáshoz való viszonyuk a szófajok és mondatrészek viszonyára hasonlít.) A diáknyelvi nevek a ragadványnevekkel ellentétben elsősorban szólítónévként működnek, és az esetek többségében kizárólag az iskola- és az osztály-társak körében használatosak.

3. A NÉ. ugyanezen száma -j- szignóval összefoglalást közölt „A ragadványnevek problematikája" címmel (6—16). A legfontosabb hazai szakirodalom fölhasználásával készült összeállításnak van egy sú-

lyos fogyatékosága: alig sugallja a komplexitásra, pontosabban az összefüggések föltárására való törekvést, ezért aztán mintha alatta maradna tudományágunk eddig elért eredményeinek. A szerzőnek föltétlenül szólni kellett volna arról, hogy a ragadványnevek vizsgálatakor próbáljunk feleletet adni az olyan kérdésekre, amelyek a névadás indítéka, a nyelvi eszköz, a névhangulat, a névszerkezet, a névöröklődés stb. összefüggéseinek a vizsgálatára irányulnak. Az ilyen és ehhez hasonló jellegű vizsgálódásokból aztán az is kiderülne, hogy például a gúnynév nemcsak névhangulati kategória, hanem sok esetben maga a gúnyolódás a névadás indítéka. S még ehhez hasonlók.

A szerző által javasolt „közömbös — pozitív — negatív érzelmi-hangulati tartalmú nevek”-et (14) az eddigi szakirodalom is megkülönböztette, én magam is e három kategóriának megfelelően szerepeltettem őket az adattárban: „Ha a ragadványnév gúnyos, csúfolódó, bántó hangulatú, utána gn. (=gúnynév) rövidítés áll, ha kedveskedő, elismerő, akkor bn. (=bóknév), ha pedig közömbös, akkor erre vonatkozó jelzés nem áll mögötte” (ÖRDÖG: i.m.212). A gúnynevet aligha lehet ma már mással fölcserélnünk, de nem is szükséges, ellenben a történeti névvizsgálatból átvett bóknév helyett jobbat kellene alkotnunk.

4. A helynév műszó mellett megjelent földrajzi név lassan-lassan ki is szorítja az előbbit, legalábbis Magyarországon. Szabó T. Attila és tanítványai viszont következetesen kitaranak a helynév mellett. Jóllehet a tudományos irodalomban nem kívánatos a szinonímia, de ha csak ebben az esetben marad meg a névtudományon belül, úgy vélem, elégedettek lehetünk majd e vita végeredményével.

ÖRDÖG FERENC

HOZZÁSZÓLÁS „A MAGYAR NÉVTUDOMÁNY MŰSZAVAI” CÍMŰ CIKKHEZ

Mindenképpen célszerű lenne rendet teremteni Ennek alapja, hogy a névtani terminus technicusoknak ne a köznyelvi jelentését keressük, hanem műszói mivoltukban használjuk azokat, azaz „tudományosan körülírt jelentésű, a szakmában, szaktudományban kötelezően így alkalmazott szónak” tekintsük (MMNyR. I, 135).